

Шупта О.В.

**РИТОРИЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК
ФАКТОР УСПІШНОСТІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Хмельницький національний університет,

Хмельницький, Інститутська 11, 29016

Shupta O.V.

**RHETORIC CULTURE OF FUTURE INTERPRETERS
AS A FACTOR OF HIS PROFESSIONAL SUCCESS**

Khmelnytskyi National University,

Khmelnytskyi, Instytutaska st. 11, 29016

Анотація. У роботі розглядається риторична культура як необхідна складова професійної підготовки майбутніх усних перекладачів. Важливим фактором формування риторичної культури майбутнього перекладача є його мовленнєвий розвиток, що передбачає опанування системою мовленнєвих знань і вмінь, потрібних для перекладу текстів різних жанрів і стилів з метою досягнення комунікативного ефекту висловлювання. Риторичну культуру перекладача розглянуто як комплексну систему ціннісно-орієнтованих норм мовленнєвої взаємодії між людьми, яка складається з мотиваційного, комунікативного, інтелектуально-творчого, психофізіологічного та рефлексивного компонентів.

Ключові слова: усний перекладач, риторична культура, мотиваційний, комунікативний, інтелектуально-творчий, психофізіологічний, рефлексивний компоненти.

Abstract. In this paper we describe the rhetoric culture as a necessary element of future interpreters' professional training. The important factor of rhetoric culture formation is his speech development that foresees the mastering of the system of

knowledge and skills necessary for texts of different genres and styles to get the communicative effect. Interpreters' rhetoric culture we define as a complex system which consists of different elements such as motivation, communication, creativity, psychology and reflexion.

Key words: interpreter, rhetoric culture, motivation, communication, creativity, psychology and reflexion.

Вступ.

Правильне мовлення викликає повагу до мовця та до того, що він виголошує. Важливим завданням сучасної вищої освіти є формування у студентів соціальної та професійної компетентностей, утвердження громадянської позиції та моральних цінностей, володіння переконливим мислёмовленням, риторичною культурою, адже красномовство – це могутня зброя переконливості та самовираження. Визначального значення формування риторичної культури набуває у підготовці усних перекладачів, для яких необхідним є розвиток живого переконливого мовлення, ефективного спілкування, текстотворення. Для перекладача важливим є утвердження себе як особистості у професійній та міжособистісній взаємодії. Відтак формування риторичної культури перекладача постає обов'язковою складовою їхньої майбутньої підготовки як фахівця. Хоча існує певний практичний досвід створення риторичної культури перекладача, але загальноприйнята система її формування у майбутніх перекладачів відсутня. Насьогодні немає чіткого уявлення місця, ролі та функцій риторичної культури перекладача у світлі сучасних завдань вітчизняної освіти.

Огляд літератури.

Результати аналізу наукових джерел вказують на те, що теоретичним і практичним питанням формування риторичної культури особистості приділяється значна увага: обґрунтовано теоретичні засади риторики як науки (О. Волкова, Н. Іпполітова, Л. Мацько, Г. Сагач); розроблено методики навчання риторики (Л. Аксьонова, Я. Білоусова, А. Первушина); акцентовано на необхідності формування культури мовлення (Н. Бабич, Т. Панько,

М. Пентилюк), риторичної культури педагога (Н. Купіна, Г. Михальська, І. Тімоніна, О. Юніна), водночас відсутня концепція формування риторичної культури перекладачів.

Основний текст.

“Риторика — (від гр. *ρητορικη τεχνη* — ораторське мистецтво) — теорія ораторського мистецтва; наука красномовства. Риторика — це наука про закони управління мисленнєво-мовленнєвою діяльністю” [1, с. 238].

Г. Сагач розглядає риторикку як науку “про закони управління мисленнєво-мовленнєвою риторичною (переконуючою) діяльністю, тобто про закони, які визначають ефективність цієї діяльності” [2, с. 62].

Питанням формування риторичної культури присвячене дослідження Я. Білоусової. Вона вважає, що риторична культура є специфічним виявом загальної культури людини в межах її риторичної діяльності, і визначення її закономірно впливає зі змісту поняття риторики як науки, її головних завдань. Отже, глибокий зміст поняття “риторична культура” дає змогу розглядати його щонайменше у двох аспектах. Як якісна характеристика особистості риторична культура є показником духовного розвитку, сформованих риторичних знань, умінь і навичок, а також здібностей і потреб у риторичній діяльності. Як діяльнісна категорія, риторична культура майбутніх випускників вищих навчальних закладів реалізується в усіх видах їх фахової діяльності, сприяє формуванню багатогранних відносин, забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовиховання через володіння риторичним досвідом, набутим людством.

Риторична культура перекладача включає знання, мовленнєві навички і комунікативні вміння, які складають основу використання лінгвістичних засобів для побудови мовленнєвих актів з метою досягнення комунікативного ефекту висловлювання (мовленнєві стратегії, тактики; стилістичні особливості публічного дискурсу; перекладацькі трансформації; комунікативно-мовленнєвий етикет). Тобто, риторична культура перекладача виявляється в умінні добирати такі засоби мови (морфологічні, синтаксичні), які найбільш точно й зрозуміло можуть передати зміст, думки й почуття, переконання,

стилістичну виразність мовця. Важливим фактором формування мовно-риторичної компетентності майбутнього перекладача є його мовленнєвий розвиток, що передбачає опанування системою мовленнєвих знань і вмінь, потрібних для спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності. Показником цього розвитку є комунікативна компетентність, тобто здатність і вміння спілкуватися, що зумовлює активне використання засобів мови, вміння сприймати та відтворювати зміст чужого мовлення.

Риторична культура перекладача передбачає вміння застосовувати риторичні норми у процесі мовленнєвої взаємодії. Для реалізації перекладацької діяльності необхідно володіти різними вміннями: правильно розуміти ситуацію і мету мовленнєвої взаємодії; враховувати соціальні та індивідуальні риси усіх учасників процесу спілкування; ефективно слухати та прогнозувати діалог; підтримувати доброзичливу атмосферу спілкування; контролювати власний емоційний стан; володіти культурою мовлення, професійним мовленням та невербальними засобами спілкування; знати правила етикету; усвідомлювати, планувати та творчо вирішувати риторичну ситуацію, а також здійснювати риторичну рефлексію.

Перекладачі-початківці погано володіють такими вміннями в першу чергу через те, що у навчальний процес зокрема перекладацьких дисциплін не включено завдання, які сприяють розвитку таких вмінь.

Розглядаючи компонентний склад досліджуваного явища, нам імпонує позиція Г.Сагач, яка стверджує, що риторика неможлива поза сферою цінностей, моралі й доводить, що у риторичну культуру особистості складає сукупність духовно-моральної, мисленнєвої, мовленнєвої, комунікативної, сценічної (театральної) культури особистості [2]. Я. Білоусова серед елементів риторичної культури особистості студента-гуманітарія виділяє мисленнєву (логічну), мовленнєву, духовно-моральну, комунікативну (риторична етика) та сценічну культури [3,с. 12]. Згадані компоненти беззаперечно визначають риторичну культуру особистості, але не вичерпують увесь її зміст. Ми погоджуємося з Л. Ткаченко, що навчання риторики і формування риторичної

компетентності передбачає нерозривне поєднання когнітивного, операційного, ціннісно-комунікативного компонентів [4].

Враховуючи специфіку роботи усного перекладача, вважаємо, що основним компонентом риторичної культури є комунікативний компонент, оскільки здатність до забезпечення риторичної коректності тексту перекладу формується на основі комунікативних вмінь (коректно вибудовувати комунікативні стратегії ділового дискурсу мовою перекладу; розпізнавати мовленнєві тактики та передавати їх зміст засобами мови перекладу; аналізувати стилістичне оформлення тексту оригіналу і доречно використовувати мовностилістичні засоби мови перекладу; виділяти у потоці інформації культурологічні поняття; активізувати фонові знання; виокремлювати ідіоматичні вирази та знаходити їх еквівалент; редагувати перекладений текст на основі нормативних вимог до тексту перекладу).

Мотиваційний компонент риторичної культури перекладача визначається мотивацією на гуманістичне спілкування, усвідомлення перекладачем риторичного характеру професійної діяльності, що передбачає вихід за рамки усталених стереотипів у процесі навчання, на розуміння значення риторичної культури для процесу перекладу та необхідності риторичного самовдосконалення

Інтелектуально-творчий компонент риторичної культури перекладача визначається правильністю, точністю, виразністю і чистотою мовлення; самостійністю, оригінальністю, здібностями до текстотворення, багатством словникового запасу.

Психофізіологічний компонент риторичної культури перекладача складається з психологічної готовності до виступу перед аудиторією, виразності інтонації, уміння використовувати невербальні засоби.

Рефлексивний компонент риторичної культури перекладача полягає в умінні адекватно аналізувати якість виконання професійного завдання, а також причини професійних невдач, пошук рішень у досягненні бажаного результату; моделювати аудиторію з врахуванням її психологічного портрета.

Отже, під риторичною культурою перекладача ми будемо розуміти комплексну систему ціннісно-орієнтованих норм мовленнєвої взаємодії між людьми.

Висновки.

Отже, у статті було розглянуто та визначено риторичну культуру перекладача як комплексну систему ціннісно-орієнтованих норм мовленнєвої взаємодії між людьми, яка складається з мотиваційного, комунікативного, інтелектуально-творчого, психофізіологічного та рефлексивного компонентів. Володіння риторичною культурою для перекладачів – це одна з основних умов ефективності і успішності майбутньої професійної діяльності, а, отже, включення у зміст навчання риторичних знань та формування і розвиток вмінь використовувати їх у процесі вирішення перекладацьких професійних завдань, сприятиме підвищенню рівня теоретико-практичної підготовки майбутніх перекладачів.

Література:

1. Куньч З. Риторичний словник. В-во «Рідна мова» К., 1997, 344с.
2. Сагач Г. Риторика . Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Київ: Ін Юре, 2000. — 567 с.
3. Білоусова Я. В. Формування риторичної культури студентів гуманітарних факультетів у навчально-виховному процесі : Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Я.В. Білоусова; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2004. – 20 с.
4. Ткаченко Л. П. Зміст і технологія навчання риторики майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. П. Ткаченко; ХДПУ ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2002. – 18 с.

Статтю відправлено 24.11.2015

Шупта О.В.